

XI. Pius pápa apostoli körlevele az ifjúság keresztény neveléséről (Divini illius magistri)

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

*XI. Pius pápa
apostoli körlevele
az ifjúság
keresztény neveléséről*

*Szent István-Társulat
az Apostoli Szentszék Könyvkiadója
Budapest*

Impresszum

**XI. Pius pápa
apostoli körlevele az ifjúság keresztény neveléséről
(Divini illius magistri)**

Nihil obstat.
Dr. Michael Marzell
censor dioecesanus.

Nr. 450. Imprimatur.
Strigonii, die 15. Februarii 1934.
Dr. Julius Machovich
vic. gen.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet a Szent István Társulat kiadásában, Budapesten jelent meg év nélkül (1934-ban). Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Bevezetés	4
A keresztény nevelés tárgyalásának indítókai	4
A keresztény nevelés fontossága	5
Felosztás.....	5
Kire tartozik a nevelés	6
Az Egyház joga	6
Az Egyház jogainak kiterjedése.....	7
A család joga.....	9
Az állam joga	11
A nevelés alanya	14
A pedagógiai naturalizmus	15
Szexuális nevelés	16
Koedukáció	16
A környezet.....	17
Család.....	17
Egyház.....	18
Iskola.....	18
A világ veszélyei.....	21
A keresztény nevelés célja	22
Befejezés	23

Bevezetés

Tisztelendő Testvérek, Kedves Fiaim,
Üdvöt és apostoli áldást!

Mint földi helytartója az isteni Mesternek, aki végtelen szeretetében minden embert, még a bűnösöket és a méltatlanokat is magához ölelve, különös gyengédséget tanúsított a gyermekek iránt, amit azokban a megható szavakban fejezett ki: „Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket”¹, mi is minden alkalmat megragadtunk, hogy megmutassuk atyai szeretetünket irántuk, különösen azzal a sok törődéssel és alkalmas tanításokkal, amelyek az ifjúság keresztény nevelését illetik.

A keresztény nevelés tárgyalásának indítókai

Így az isteni Mestert követve majd figyelmeztető, majd buzdító, majd irányító üdvös szavakat intéztünk az ifjakhoz és a nevelőkhöz, a családapákhoz és a családanyákhoz a keresztény nevelés különböző pontjairól azzal a buzgósággal, amely az összes hívők közös atyjához illik és azzal az Apostoltól ajánlott alkalmas és alkalmatlan állhatatossággal, amely a pásztori hivatalhoz tartozik: „Hirdesd az igét; állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan; ints, kérj, fedd minden türelemmel s tudománnyal”²; amit megkíván korunk is, amelyben nagyon is siratjuk a világos és egészséges elvek hiányát, még a legalapvetőbb problémák körül is.

De korunknak említett általános helyzete, az iskolai és pedagógiai kérdések jelenlegi vitája a különböző országokban, a töletek, Tisztelendő Testvérek és híveitektől gyermeki bizalommal kifejezett óhaj s a mi nagy szeretetünk az ifjúság iránt arra indítottak Minket, hogy mélyebben foglalkozzunk e tárggyal, ha talán az elméletnek és a gyakorlatnak nem is a maga kimeríthetetlen szélességében, de legalább összefoglaljuk a legfőbb elveket, teljes megvilágításba helyezzük a különösebb következményeket és rámutassunk gyakorlati alkalmazásukra.

Papi jubileumunk alkalmával ezt adjuk át emlékül különleges szándékkal és szeretettel a kedves ifjúságnak és mindazoknak, akiknek küldetésük és kötelességük nevelésükkel foglalkozni.

Valóban soha annyit nem foglalkoztak a neveléssel, mint napjainkban; új pedagógiai elméletekkel állanak elő, rendszereket és eszközöket gondolnak ki és vitatnak, melyekkel nemcsak megkönnyebbiteni, hanem egy új, csatláhatatlan eredményű nevelést akarnak teremteni, amely új nemzedékeket tud nevelni a rég várt boldogság számára itt a földön.

Miként az Isten képére és hasonlatosságára teremtett s az ő végtelen tökéletességére hivatott emberek ma, az anyagi haladás bőségében, jobban észreveszik, mint valaha a földi javak elégtelenségét az egyének és a népek igazi boldogságának elérésére, úgy mind élénkebben érzik magukban a magasabb tökéletesség felé irányuló törekvést, amelyet a Teremtő oltott bele az eszes természetbe és ezt főleg neveléssel akarják elérni. Csakhogy sokan közülük, mintegy túlzóan a szónak etimológiai értelmén nyargalva, ezt a boldogságot az emberi természetből akarják kivenni és annak erőivel végrehajtani. Így aztán könnyen tévútra jutnak, mivel ahelyett, hogy törekvésüket Istenhez, az egész mindenség első okához és utolsó céljához irányítanák, önmagukra hagyatkoznak, kizárólag a földi és időleges

¹ Mk 10,14.

² 2Tim 4,2.

dolgokhoz tapadnak; és így folytonos és állandó lesz a vergődésük, amíg csak tekintetüket és iparkodásukat nem fordítják a tökéletesség egyetlen célpontjára, Istenre, Szent Ágoston mélyértelmű mondása szerint: „A magad számára teremtettél bennünket, ó Uram és nyugtalan a mi szívünk, amíg nem pihen meg benned”.³

A keresztény nevelés fontossága

Főbenjáró fontosságú tehát, hogy ne tévedjünk a nevelésben, akárcsak az is, hogy ne tévedjünk a végső cél felé irányuló törekvésünkben, amellyel bensőleg és szükségképpen összefügg a nevelés egész munkája. Valóban, mivel a nevelés lényegileg az ember kialakításában áll, hogy ti. milyennek kell lennie és hogyan kell viselkednie ebben a földi életben, hogy azt a fenséges célt, amelyre teremtett, elérje, – világos, hogy amint nem lehet igazi nevelés az, amely ne volna a végső célra irányozva, úgy a Gondviselés jelen rendjében, miután Isten nekünk magát kinyilatkoztatta egyszülött Fiában, aki egyedül „út, igazság és élet”, nincsen tökéletes és teljes nevelés, mint csak a keresztény nevelés.

Ebből már kiviláglik, mennyire fontos a keresztény nevelés nemcsak az egyes egyének, hanem a családok és az egész emberi társadalom számára, mivel annak tökéletessége csak alkotó elemeinek tökéletes voltából eredhet. S ugyancsak az említett elvekből tűnik ki világosan és nyilvánvalóan a keresztény nevelés felülmúlhatatlan nagyszerűsége, mint amely végeredményben biztosítani iparkodik a legfőbb Jót, az Istent a növendékek lelke számára és a földön elérhető legnagyobb jólétet az emberi társadalom számára. És teszi ezt, már amennyire emberileg lehetséges, a legeredményesebben azáltal, hogy együttműködik Istennel az egyén és a társadalom tökéletesítésén, amennyiben nevelése bevési a lelkekbe az élet legelső, leghatalmasabb és legtartósabb szabályát a Bölcsesség könyvének közismert szava szerint: „Az ifjú az útja szerint, midőn megvénül sem távozik el attól”.⁴ Joggal mondotta ezért Aranyszájú Szent János: „Van-e nagyobb dolog, mint irányítani az ifjak lelkét és alakítani erkölceiket?”⁵

Nincs szó, mely a keresztény nevelés nagyságát, szépségét és természetfölötti értékét szebben kifejezné, mint a szeretetnek az a fenséges megnyilatkozása, mellyel az Úr Jézus magát a gyermekekkel azonosítva mondotta: „Aki egyet e kicsinyek közül befogad az én nevemben, az engem fogad be”.⁶

Felosztás

Azonban, hogy ne tévedjünk e nagyjelentőségű tárgyban és hogy a lehető legjobb módon intézhessük az isteni kegyelem segítségével, szükséges, hogy világos és határozott fogalmunk legyen a keresztény nevelés lényeges mozzanatairól, vagyis arról, hogy kinek hivatása a nevelés, ki a nevelés alanya, melyek a környezet szükséges elemei, mi a keresztény nevelés célja és sajátos formája az isteni Gondviseléstől megállapított és kiszabott rendben.

---

³ Conf. I. 1.

⁴ Péld 22,6.

⁵ Hom. 60, in e. Math.

⁶ Mk 9,36.

Kire tartozik a nevelés

A nevelés műve szükségképpen társadalmi, nem magános. Márpedig az ember három szükséges társaságba születik bele, melyek különböznek ugyan, de isteni akarat folytán harmonikusan összefüggnek: két társaság a természetes rendbe tartozik, ti. a család és a polgári társadalom; a harmadik, az Egyház, természetfölötti rendű. Első a család, melyet közvetlenül Isten létesített saját céllal, amely a gyermek nemzése és fölnevelése s amelynek ezért természeti s következőleg jogi elsőbbsége is van a polgári társadalommal szemben. Mindazonáltal a család tökéletlen társaság, mivel nem rendelkezik saját tökéletesedésének minden eszközével; míg a polgári társadalom tökéletes társaság, melynek megvan minden eszköze saját célja elérésére, amely az időleges közjó, miért is ebből a szempontból – a közjó szempontjából – előbbrevaló a családnál, amely éppen a polgári társadalomban éri el megfelelő földi tökéletességét.

A harmadik társaság, amelybe az ember beleszületik a keresztség által a kegyelem isteni életére, az Egyház, mely természetfölötti és egyetemes rendű társaság; továbbá tökéletes társaság, mert megvan benne minden eszköz a célhoz, amely az emberek örök üdvössége és ezért a maga rendjében legfőbb.

Következőleg a nevelés, amely az egész embert tekinti, egyénileg és társadalmilag, a természet és a kegyelem rendjében, mind a három társaságra tartozik, arányos és megfelelő mértékben az isteni Gondviseléstől megállapított jelen rend szerint, sajátos céljaiknak összeegyeztetése szerint.

Az Egyház joga

A nevelés elsősorban és túlnyomólag az Egyházra tartozik, és pedig két természetfölötti, az Istentől kizárólag neki adott címen, melyek ezért teljesen fölötte állnak minden más természeti jellegű címnek.

Az első jogcím a legfőbb tanítóhivatalnak isteni Alapítójától nyert legfőbb tekintélyében és kifejezett küldetésében rejlik: „Minden hatalom nekem adatott az égben és a földön; menjetek tehát, tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak és Szentlélek nevében: tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek. És én veletek leszek mindennap a világ végezetéig”.⁷ Ennek a tanítóhivatalnak Krisztus csálhatatlanságot adott azzal a megbízatással, hogy az ő tanát terjesszék; ezért az Egyházat „isteni Szerzője az igazság oszlopává és alapjává tette, hogy tanítsa az embereknek az isteni hitet és a rábizott hitletémenyt épen és sértetlenül őrizze, vezesse és alakítsa az embereket, egyesületeiket és cselekedeteiket az erkölcsök tisztességére és életfegyelmeztségére a kinyilatkoztatott tan szabálya szerint”.⁸

A második jogcím az a természetfölötti Anyaság, amellyel az Egyház, Krisztus szeplőtelen jegyese szentségeivel és tanításával szüli, táplálja és neveli a lelkeket a kegyelem isteni életére. Ezért joggal állítja Szent Ágoston: „Nem lehet Isten atyja annak, aki az Egyházat mint anyát visszautasította”.⁹

Ezért nevelői küldetésének tulajdonképpeni tárgyában, azaz a „hitben és az erkölcsök irányításában Isten maga tette az Egyházat az isteni tanítóhivatal részesévé és isteni jótéteményképpen tévedéstől mentessé; ezért az emberek legfőbb és legbiztosabb tanítója és

⁷ Mt 28,18.

⁸ IX. Pius Ep. Cum non sine. 1864. júl. 14.

⁹ De symbolo ad catech. XIII.

vele született sérthetetlen joga, hogy szabadon taníthasson”.¹⁰ És ebből szükségképpen következik, hogy az Egyház független bármely földi hatalomtól, nevelői küldetésének úgy eredetében, mint gyakorlásában is nemcsak saját tárgyát illetően, hanem a céljához szükséges és megfelelő eszközöket is. Tehát minden más ügyben és emberi tanításban, amely önmagában véve mindenkinek, egyéneknek és társadalomnak öröksége, az Egyháznak független joga azokkal élni és főleg megítélni, mennyire segítheti vagy hátráltathatja a keresztény nevelést. Annál is inkább, mert az Egyház, akár mint tökéletes társaság, független joggal rendelkezik a céljához szükséges eszközökben, akár pedig mivel minden tanítás és minden emberi cselekedet szükségképpen függ az ember végső céljától és nem vonhatja ki magát az isteni törvény alól, amelynek őrzője, tolmácsa és tévedhetetlen tanítója az Egyház.

Ezt már világosan kimondta b. e. X. Pius pápa is: „Bármit cselekedjék a keresztény még a földi dolgokban is, nem szabad elhanyagolnia a természetfölötti javakat, sőt a keresztény bölcsesség tanítása szerint valamennyi ügyét a legfőbb jóra, mint végső célra kell irányítania; továbbá összes cselekedetei, legyenek azok erkölcsileg jók vagy rosszak, azaz mennyiben egyeznek meg vagy sem a természeti és isteni joggal, az Egyház ítélete és joghatósága alá esnek”.¹¹

Érdemes felemlíteni, milyen jól megértette és kifejezte ezt a katolikus alapvető tant egy laikus, egy csodálatosan mély író és lelkiismeretes gondolkodó: „Az Egyház nem mondja, hogy az erkölcs tan kizárólag hozzá tartozik, hanem hogy egészen hozzá tartozik. Nem állította soha, hogy rajta kívül és tanítása nélkül az ember nem ismerhetne meg valamely erkölcsi igazságot, sőt több alkalommal helytelenítette ezt a véleményt, amely többféle formában látott már napvilágot. Hanem igenis mondja, amint mondotta és mindig mondani fogja, hogy Jézus Krisztus rendelése szerint és az Atya nevében küldött Szentlélek által egyedül rendelkezik eredetileg és megfoghatatlanul az egész erkölcsi igazsággal, amelyben az erkölcs tan összes részleges igazságai megvannak, úgy azok, amelyeknek ismeretére az ember pusztán értelemmel is eljuthat, mint azok is, amelyek a kinyilatkoztatásban megvannak, vagy onnan levezethetők”.¹²

Az Egyház jogainak kiterjedése

Ennélfogva teljes joggal műveli az Egyház az irodalmat, a tudományt és a művészetet, amennyiben azok szükségesek, vagy hasznosak a keresztény nevelésre, szintúgy a lelkek üdve érdekében kifejtett minden munkáján kívül alapít és fenntart iskolákat és intézményeket mindenféle tudományok és a kultúra minden fokozata számára.¹³ Még a testnevelést sem szabad kívülállónak gondolni az ő hatáskörén, éppen mert ez is eszköz, amely segítheti, vagy hátráltathatja a keresztény nevelést.

És az Egyháznak ez a munkája a műveltség minden ágában végtelen hasznára van a családoknak és a nemzeteknek, amelyek Krisztus nélkül elpusztulnak, mint joggal jegyzi meg Szent Hilarius: „Mi veszélyesebb a világ számára, mint ha Krisztust nem fogadja be?”¹⁴; de ez a legkisebb bajt sem okozza a polgári rendelkezéseknek, mert az Egyház, mint okos anya, nem ellenzi, hogy iskolái és világiakat nevelő intézetei alkalmazkodjanak minden nemzetnél a polgári hatóságok törvényes rendelkezéseihez és mindig kész a velük való megegyezésre s a felmerülő nehézségek közös megértéssel való elintézésére.

¹⁰ Ep. Enc. Libertas, 20. Jun. 1888.

¹¹ Ep. enc. Singulari quadam. 24. Sept. 1912.

¹² A. Manzoni: Osservazioni sulla Morale Cattolica, c. III.

¹³ C. I. C., c. 1375.

¹⁴ Com. in. Math. c. 18.

Ezenkívül elidegeníthetetlen joga az Egyháznak s egyúttal felmentést nem tűrő kötelessége, hogy fiainak, a híveknek nevelését ellenőrizze, bármilyen intézetben, nyilvános vagy magánintézetekben történjék is az, nemcsak az ott nyújtott vallástanítás, hanem minden más tudományzak vagy irányelv ügyében, amennyiben azok a vallással és az erkölccsel összefüggnek.¹⁵

Ne mondják azt, hogy ennek a jognak a gyakorlása illetéktelen beavatkozás, hanem igenis az Egyháznak értékes, anyai gondoskodása, hogy megőrizze fiait a hitbeli és erkölcsi mételey súlyos veszedelmeitől. És az Egyháznak ez a felügyelete, amint nem okozhat semmi bajt, úgy csak hathatós segítsége lehet a család és a polgári társadalom rendjének és jólétének, mert távoltage az ifjúságtól azt az erkölcsi mételeyt, amely ebben a tapasztalatlan és mozgékony korban a legkönnyebben és a leggyorsabban harapózhat el. Mert a helyes vallásos és erkölcsi oktatás nélkül – amint bölcsen mondja XIII. Leó – „egészségtelen a lelkeknek minden műveltsége: az Isten félelmére nem szoktatott ifjak nem tűrik a tisztességes élet fegyelmét és akik nem szoktak semmit sem megtagadni ösztöneiknek, könnyen vetemednek az államok felforgatására is”.¹⁶

Ami az Egyház nevelői küldetésének kiterjedését illeti, az az összes népekre kiterjed korlátozás nélkül, Krisztus parancsa szerint: „Tanítsatok minden népet”¹⁷; nincs is földi hatalom, mely ezt törvényesen ellenezhetné, vagy gátolhatná. Mindenekelőtt kiterjed az összes hívekre, akiknek gondját viseli, mint a leggyengédebb anya. Ezért minden században a mindenféle fokú iskolák és intézmények hatalmas sokaságát teremtette meg és fejlesztette ki; hiszen – mint nemrég mondtuk – „a távoli középkor elejétől kezdve, amikor oly sok (valaki tán mondaná, túlsok is) kolostor, zárda, templom, székesegyházi és társas káptalan volt, minden intézmény mellett iskola is, a keresztény nevelés tüzhelye állott. Még ide kell számítanunk az összes egyetemeket, az egyes országokban elszórt egyetemeket, melyek a Szentszék és az Egyház kezdeményezésére létesültek és védelme alatt álltak. Az a nagyszerű látvány, amely ma jobban szembeűnik, mert közelebb áll hozzánk és a korszak igényeihez mérten sokkal nagyobb arányú, minden idők látványossága volt. Akik tanulmányozzák és szemmel kísérik az eseményeket, csodálkoznak rajta, amit az Egyház ezen a téren alkotott, csodálkoznak a módon, ahogyan az Egyház betölteni tudta az Isten által reáruházott hivatást, az egymást követő emberi nemzedékek nevelését a keresztény életre és elámulnak a nagyszerű gyümölcsökön és eredményeken. De ha csodálkozást kelt, hogy az Egyház nevelői hivatásában a tanulók százait, ezreit és millióit tudta maga köré gyűjteni, akkor még fokozza az ámulatot annak a megfontolása, amit az Egyház nemcsak a nevelés terén, hanem a szorosán vett oktatás terén is tett. Mert amit a kultúra, a civilizáció, az irodalom kincseiből sikerült megmenteni, azt az Egyháznak köszönhetjük, amely a legrégebb, barbár időkben is tudott fényességet gyűjtani az irodalom, a bölcsélet, a művészet – különösen az építészet – terén”.¹⁸

Az Egyház ennyit akart és tudott megtenni, mert nevelői hivatása kiterjed a hitetlenekre is, hiszen minden ember hivatott, hogy bemenjen az Isten országába és elnyerje az örök üdvösséget. Mint napjainkban, amikor az Egyház missziói ezrével alapítják az iskolákat a még nem keresztény országokban és vidékeken is, a Ganges partjaitól a Sárga folyóig, az Óceán nagy szigetein és félszigetein, a fekete világrésztől a Tüzföldig és a fagyos Alaszkaig, úgy az Egyház nevelte hithirdetői által minden időben keresztény életre és műveltségre azokat a népeket, amelyek ma a művelt világ keresztény nemzeteit alkotják.

¹⁵ C. I. C. c. 1381–1382.

¹⁶ Ep. enc. Nobilissima Gallorum Gens. 8. Febr. 1884.

¹⁷ Mt 28,19.

¹⁸ Mondragonei intézet növendékeihez intézett beszédből. 1929. május 14.

Ebből már teljesen beigazolódik, hogy jogilag és tényleg különös mértékben megilleti az Egyházat a nevelői hivatás, és hogy előítéllettől mentes értelem nem találhat semmi ésszerű okot, hogy elvitassa vagy gátolja az Egyházat ebben a munkájában, amelynek jótékony gyümölcseit most az egész világ élvezzi.

Annál is inkább, mert az Egyháznak e vezetőszerével nemcsak nem ellenkeznek, hanem teljesen megegyeznek a családnak és az államnak a jogai, valamint az egyes egyének jogai is a tudomány, a tudományos módszerek és mindennemű profán műveltség méltányos szabadságára. Hiszen, hogy az említett összhang alapokát rögtön megjelöljük, a természetfölötti rend, amelyhez az Egyház jogai tartoznak, nem rontja le, sem nem kisebbiti a természeti rendet, amelyhez a többi említett jogok tartoznak, sőt azt felemeli és tökéletesíti; és a kettő egymást kölcsönösen segíti és kiegészíti, mivel mindkettő az Istentől származik, aki nem mondhat önmagának ellen: „Isten művei tökéletesek és összes útjai igazság”.¹⁹

S ez még világosabban kitűnik, ha részleteiben és közelebbről megfontoljuk a családnak és az államnak nevelői hivatását.

A család joga

Először is az Egyház nevelői hivatásával csodálatosan megegyezik a család nevelői hivatása, mivel mindkettő Istentől származik, nagyon is hasonló módon. Valóban a családnak a természet rendjében Isten közvetlenül termékenységet kölcsönöz, életet adó okot és ezért az életre való nevelésnek okát, a tekintéllyel együtt a rend forrását.

Az angyali Doktor a tőle megszokott világossággal és pontossággal mondja: „A természetes atya részesedik különös módon az okban, amely általános módon Istenben van meg ... az atya mind a nemzésnek, mind a nevelésnek és fegyelemnek és mindannak princípiuma, amely az emberi élet tökéletesedésére vonatkozik”.²⁰

A család tehát közvetlenül a Teremtőtől nyerte a megbízást és ennél fogva a jogot is, hogy a gyermeket nevelje; s ez elidegeníthetetlen jog, mert elválaszthatatlanul összefügg a szigorú kötelességgel; olyan jog ez, mely megelőzi a polgári társadalom bármiféle jogát és ezért sérthetetlen bármely földi hatalom részéről.

Ennek a jognak sérthetetlen voltát meg is okolja az angyali Doktor: „A fiú természetes módon egy darab az atyából... Ezért természeti jogon alapszik, hogy a fiú eszének használata előtt az atya gondoskodása alatt álljon. Tehát a természeti igazság ellen volna, ha a gyermeket eszének használata előtt kivonnák a szülők gondjai alól, vagy vele bármi módon rendelkeznének a szülők akarata ellen”.²¹ Mivel pedig a szülők kötelezettsége folytatódik egészen addig, amíg a gyermek nem tud önmagáról gondoskodni, megmarad a szülőknek ez a sérthetetlen nevelői joga is. „Mivel a természet nemcsak a gyermek születését akarja, hanem azt is, hogy fejlődjék és haladjon, amíg eléri a tökéletes emberi állapotot, mint ilyent, azaz az erény állapotát” – mondja ugyanaz az angyali Doktor.²²

Ebben a kérdésben az Egyház jogászai bölcsessége összefoglaló világossággal jut kifejezésre az egyházi törvénykönyv 1113. canonjában: „A szülőket súlyos kötelesség terheli, hogy minden erejükkel gondoskodjanak gyermekeik vallásos, erkölcsi, valamint fizikai és polgári neveléséről és előmozdítsák gyermekeik földi jólétét is”.²³ Az emberi nem általános meggyőződése ebben a pontban annyira összhangzó, hogy nyíltan szembekerülnének vele

¹⁹ MTörv 32,4.

²⁰ S. Th. 2–2, Q. CII, a. 1.

²¹ S. Th. 2–2, Q. X., a. 12.

²² Suppl. S. Th. 3. p. Q. 41, a. 1.

²³ C. I. C. c. 1113.

azok, akik azt mernék vitatni, hogy a gyermek előbb tartozik az államhoz, mint a családhoz és hogy az államnak abszolút joga van a neveléshez. Tarthatatlan továbbá az érv, amelyet azok felhoznak, hogy az ember polgárnak születik és ezért elsősorban az államé; nem gondolják meg, hogy az embernek először léteznie kell, mielőtt polgár lesz és létezését nem az államtól, hanem a szülőktől nyeri. Bölcsen mondja XIII. Leó: „A gyermek egy darab az atyából és az atya személyének mintegy folytatása; s ha pontosan akarunk beszélni, nem önmaguktól, hanem a családi közösségen keresztül, amelyben születtek, lépnek a polgári társadalomba”.²⁴ Tehát: „Az atyai hatalom oly természetű, amit az állam sem nem nyomhat el, sem nem szívhat fel, mivel közös eredete van az emberiség életével”²⁵, – mondja ugyanabban az enciklikában XIII. Leó. Ebből azonban nem következik az, mintha a szülők nevelői joga abszolút és zsarnoki volna, mert elválaszthatatlanul alá van rendelve a végső célnak és a természeti és isteni törvényeknek, amint XIII. Leó másik halhatatlan enciklikájában „A keresztény polgárok főbb kötelességeiről” kifejti. Ott röviden így foglalja össze a szülők jogait és kötelességeit: „A szülőknek a természettől van joguk, hogy gyermekeiket képezzék, hozzá még azzal a kötelezettséggel, hogy a gyermek nevelése és tanítása megegyezzen azzal a céllal, amelynek érdekében Isten jótéteményeképpen nyerték a gyermeket. Ezért a szülők kötelesek minden erejüket latba vetni és e téren minden merényletet meggátolni és tökéletesen biztosítani maguknak a hatalmat a gyermek keresztény nevelésére; legfőképpen pedig tartsák távol őket olyan iskoláktól, amelyekben fennáll a veszély, hogy magukba szívják az istentelenség gyászos mérgét”.²⁶

Azt is figyelembe kell venni azután, hogy a család nevelői kötelezettsége nemcsak a vallási és erkölcsi nevelésre vonatkozik, hanem a testre és polgárra is, főképp amennyiben ezeknek közül van a valláshoz és az erkölcshez.

A családnak ezt az elvitathatatlan jogát többször jogilag is elismerték olyan nemzetek, amelyek a természetjogot még tisztelik a polgári rendelkezésekben, így, hogy példát idézzünk, újabban az Északamerikai Egyesült Államok szövetségének legfőbb bírósága egy nagyfontosságú vitában ekként döntött: „Az államnak semmiféle általános joga nincsen, hogy egységes nevelési típust rendeljen az ifjúság számára és kényszerítse, hogy csakis az állami iskolákban tanuljon”. S hozzáfűzi a természetjogból vett megokolást: „A gyermek nem az államnak pusztá teremténye; azokat, akik nevelik és irányítják, megilleti az a jog s vele együtt a szigorú kötelesség, hogy neveljék és kötelességei teljesítésére előkészítsék”.²⁷

A történelem rá a tanú, különösen az újabb időkben, hogy az állam a családnak a Teremtőtől kölcsönzött jogait megsértette és megsérti, és ugyancsak a történelem fényesen bizonyítja, hogy az Egyház azt mindig megvédte és oltalmazta. És ennek legjobb bizonyítéka, hogy a családok különös bizalommal viseltetnek az Egyház iskolái iránt, amint nemrég bíboros államtitkárunkhoz intézett egyik levelünkben írtuk: „A családok a kereszténység első napjaitól egészen napjainkig hamar észrevették, hogy ez így van és ezért az atyák és anyák, még a kevésbé hívők vagy hitetlenek is, ezerszámra küldik és hozzák gyermekeiket az Egyháztól alapított és irányított nevelőintézetekbe”.²⁸

Az apai ösztön, amely Istentől ered, bizalommal fordul az Egyház felé, mert biztos arról, hogy nála a család jogainak védelmét megtalálja, vagyis azt az összhangot, amelyet Isten adott bele a dolgok rendjébe. S valóban, az Egyház tudatában lévén egyetemes isteni küldetésének és kötelességének, hogy minden embernek az egyedül igaz vallást kell követnie, fáradhatatlanul követeli magának a jogot és emlékezteti a szülőket kötelességükre, hogy

²⁴ Ep. enc. Rerum novarum. 15. Mai 1891.

²⁵ Uo.

²⁶ Ep. enc. Sapientiae christianae. 10. Jan. 1890.

²⁷ 1925 jún. 1.

²⁸ 1929. május 30.

megkereszteltessék és keresztény módon neveljék a katolikus szülők gyermekeiket. És ezért oly feltékenyen öröklik a családnak természetjogon alapuló nevelési kötelessége felett, hogy nem egyezik bele, csakis határozott feltételek és biztosítékok mellett, hogy a hitetlenek gyermekeit megkereszteljék, vagy neveltetésükről rendelkezzenek a szülők akarata ellen mindaddig, amíg a gyermekek nem tudják maguktól meghatározni, hogy szabad akaratból elfogadják a hitet.²⁹

Ezért két nagyfontosságú tény az, amire már idézett beszédünkben rámutattunk: „Az Egyház a családok rendelkezésére bocsátja nevelő és tanító hivatalát; viszont a családok lelkes örömmel sietnek hozzá, s százával, ezrével bízzák az Egyházra fiaikat. Az említett két igazság bizonyítja és nyilvánvalóvá teszi a harmadik igazságot, melynek kiváló erkölcsi és szociális fontossága van, azt az igazságot, hogy a nevelés elsősorban, mindenekelőtt és mindenekfölött az Egyház és a család hivatása, az Egyház és a szülők joga”.

Az állam joga

Az Egyháznak és a családnak ezen elsődleges nevelési hivatásából igen nagy előnyök származnak az egész társadalomra, de viszont semmi kár nem éri az állam sajátos jogait a polgárok nevelését illetőleg az isteni Gondviselés által kiszabott rendben.

A természet Szerzője az államot is részesévé tette ezeknek a jogoknak, de nem az atyaság címén, mint az Egyházat és a családot, hanem a tekintély címén, amely megilleti az időleges közjó előmozdítása miatt, amely éppen az ő sajátos célja. Következésképpen a nevelés sem illeti meg az államot ugyanolyan módon, mint az Egyházat és a családot, hanem másféleképpen, sajátos céljának megfelelően.

Márpedig ez a cél, az időleges közjó abban áll, hogy a családok és az egyes polgárok békésen és biztosan élvezzék jogaik gyakorlását és egyszersmind a legnagyobb lelki és anyagi jólétet, amely a jelen életben lehetséges, az egységes és jól megosztott munka alapján. Az államnak a feladata tehát kettős: a védelem és a segítség, nem pedig elnyelni a családot és az egyént, vagy magát azok helyébe feltolni.

Ezért a nevelés dolgában az államnak joga, vagy jobban mondva kötelessége, hogy törvényeiben megvédje a család elsődleges jogát – amelyet fentebb leírtunk – a gyermek nevelésére és hogy következképpen tiszteletben tartsa az Egyház természetfölötti jogát a keresztény nevelésre.

Hasonlóképpen az állam érdeke, hogy megvédje a gyermek jogát, ha a szülők munkája testileg vagy erkölcsileg hiányos volna, akár tehetetlenségük, akár méltatlanság folytán, mivel nevelői joguk, mint már mondtuk, nem feltétlen és zsarnoki, hanem a természeti és az isteni törvénytől függ és ezért az Egyház tekintélye és ítélete alatt áll, úgyszintén az állam jogi felügyelete és oltalma alatt a közjó szempontjából; hiszen a család nem tökéletes társaság, amely a tökéletesedéséhez szükséges összes eszközökkel rendelkezne. De ebben a kivételes esetben sem lép az állam a család helyébe, hanem pótolja a hiányt és ellátja a szükséges eszközökkel, magától értetődően a gyermek természetes jogaival és az Egyház természetfölötti jogaival összhangban.

Általában véve az államnak további joga és kötelessége, hogy megvédje – a helyes ész és a hit szabályai szerint – az ifjúság erkölcsi és vallási nevelését és hogy elhárítsa az azzal ellentétben álló nyilvános okokat.

Főképpen az állam feladata, hogy a közjó érdekében minden módon előmozdítsa az ifjúság nevelését és tanítását. Először és önmagában azzal, hogy kedvez és segít az Egyház és a család kezdeményezésének és munkájának, hogy az minél hathatósabb legyen, amit a

²⁹ C. I. C. c. 750.

történelem és a tapasztalat is bizonyít. Azután hogy ezt a munkát pótolja és tökéletesíti ott, ahol az nem elég, iskolák és intézetek felállításával, mert az állam mindenki másnál jobban el van látva ily eszközökkel, amelyek rendelkezésére állanak az összesség szükségleteire és méltányos, hogy azoknak javára fordítsa, akiktől származnak.³⁰

Azonkívül az állam megkívánhatja és ezért gondoskodhatik is róla, hogy polgárai ismerjék hazafias és nemzeti kötelességeiket és tekintettel korunk helyzetére, a közjó érdekében megköveteli az értelmi, erkölcsi és fizikai kultúra bizonyos fokát.

Mindazonáltal világos, hogy mindezekben a nevelési és oktatási irányításokban az államnak tiszteletben kell tartania az Egyház és a család veleszületett jogait a keresztény nevelésre vonatkozólag, továbbá, hogy köteles figyelembe venni az osztó igazságot. Ezért igazságtalan és megengedhetetlen minden nevelési vagy iskolai monopólium, amely fizikai vagy erkölcsi kényszerrel rászorítaná a családokat, hogy a keresztény lelkiismeret kötelességei ellenére, vagy azok törvényes előjogai ellenére is az állami iskolákba küldjék gyermekeiket.

Ez persze nem szünteti meg az államnak azon jogát, hogy az államügyek helyes intézése és a belső és külső béke megóvása érdekében a közjóra annyira szükséges dolgok miatt, amelyek különleges képesítést és előkészületet igényelnek, fenntartsa magának bizonyos hivataloknak, nevezetesen a katonaságnak előkészítésére szolgáló iskolák alapítását és irányítását, csak vigyázzon, hogy ne sértse az Egyháznak és a családnak őket megillető jogait. Hasznos, ha ezt a figyelmeztetést részletesen megismételjük, mivel napjainkban (amikor túlzott nemzeti érzés harapózik el, amely egyébként ellensége az igazi békének és virágzásnak) megesik, hogy túllépi a méltányosság határait a férfifiúság katonailag szervezett úgynevezett testnevelésében (sőt olykor még a leányokéban is, ellentétben az emberi dolgok természetével), gyakran még telhetetlenül azt az időt is igénybe véve, mint például a vasárnapot, melyet pedig a vallási kötelességeknek és a családi tűzhely szentélyének kellene szentelni. Egyébként nem akarjuk korholni azt a jót, ami megvan a fegyelem és a megengedett vitéség szellemében, hanem csupán a túlzást, amilyen pl. az erőszak szelleme, amelyet nem szabad összetéveszteni a bátorság szellemével, sem pedig a katonai hősiesség nemes érzelmével a haza és a közrend védelmében; vagy mint amilyen továbbá az atlétika felmagasztalása, amely az igazi testnevelésnek még a pogány klasszikus korban is az elkorcsosulását és a hanyatlását jelentette.

Azután általában nemcsak az ifjúság, hanem az összes korok és osztályokkal szemben az állam feladata az úgynevezett polgári nevelés, amely abban áll, hogy az állam tagjainak az értelmi megismerés, képzelet és érzékelés olyan tárgyait mutassa be, amelyek az akaratot a tisztességes dolgokra irányítják és azt bizonyos erkölcsi szükségszerűséggel rávezetik; történjék ez akár pozitív módon, amely ily tárgyakat kézhez juttat, akár negatív módon, amely az ellenkezőket elhárítja.³¹ Ennek a polgári nevelésnek, amely annyira széles és sokoldalú, hogy szinte magában foglalja az államnak minden munkáját, mely a közjóra irányul, aminthogy az igazság szabályai szerint kell kialakulnia, úgy nem kerülhet ellentétbe az Egyház tanításával sem, amely ezen szabályoknak Istentől rendelt tanítója.

Mindaz, amit eddig mondtunk az állam munkájáról a nevelés ügyében, a „De Civitatum constitutione christiana” katolikus tan tiszta és változatlan alapján nyugszik, amelyet oly mesterien fejtett ki elődünk, XIII. Leó, különösen az „Immortale Dei” és „Sapientiae christianae” című enciklikáiban. „Isten két hatalom között osztotta meg az emberi nem kormányzását: az egyházi és a polgári között, egyiket az isteni dolgok élére állítva, a másikat, az emberiek élére. Mindkettő legfőbb, mindenik azonban a maga rendjében; az egyiknek és a

³⁰ 1929. május 14.

³¹ P. L. Taparelli, Saggio teor. di Diritto Naturale.

másiknak is megvannak a maga meghatározott határai, amelyeket saját természete és legközelebbi célja jelölt meg oly módon, hogy mintegy zárt körnek mondhatjuk azt a területet, amelyen belül kizárólagos joggal fejti ki tevékenységét mindegyik. De mivel az egyik és másik hatalomnak is ugyanazok az alattvalói, megeshetik, hogy ugyanazok a dolgok, bár különböző szempontból, mind a kettő ügykörébe és ítélete alá tartoznak, lehetetlen hát, hogy a gondviselő Isten, akitől mindkettő származik, okos renddel mindeniknek ki ne jelölje volna a maga útját. A hatalmak, melyek vannak, Istentől rendeltettek.”

Az ifjúság nevelése is éppen ilyen dolog, amely az Egyházat is és az államot is megilleti, „bár különböző módon”, amint fentebb mondtuk. „Tehát – folytatja XIII. Leó – a két hatalom között jól rendezett összhangnak kell uralkodnia, amit nem éppen helytelenül hasonlítanak össze a léleknek és a testnek a működésével, amelyek az emberben egyesülnek. Hogy milyen és mekkora legyen az, az másképpen nem bírálható el, mint – ahogy mondtuk – mindkettő természetét figyelembe véve, tekintettel a céljuk kiválóságára és nemességére; az egyiknek sajátosképpen gondjaira van bízva a mulandó dolgoknak használata, a másiknak pedig kötelessége, hogy az égi és az örök dolgokról gondoskodjék. Tehát mindaz, ami az emberi dolgokban valami módon szent, mindaz, ami a lelkeknek üdvére és az Isten tiszteletére vonatkozik, akár természeténél fogva, akár a cél szempontjából, amelyre törekszik, mindaz az Egyház hatalma és ítélete alá tartozik; a többi azonban, ami polgári és politikai jellegű, helyes, hogy a polgári hatóságtól függjön, mivel maga Jézus Krisztus megparancsolta, hogy adják meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené.”

Aki ezeket az elveket tagadná és vonakodnék azokat a nevelésre alkalmazni, annak szükségképpen azt is tagadnia kellene, hogy Krisztus az Egyházat az emberek örök üdvössége számára alapította és állítania kellene, hogy a polgári társadalom nincs alávetve Istennek, a természeti és isteni törvényeknek. Ami nyilvánvalóan istentelen, a józan ésszel ellenkező és nevezetesen a nevelés dolgában veszélyes az ifjúság helyes kialakítására és biztosan romboló hatású magára a polgári társadalomra és a közjóra is. És viszont ezen elveknek alkalmazása nagyban hasznára lehet a polgárság helyes kialakításának. A tények elég bőven bebizonyították ezt minden időben; azért miként Tertullianus a kereszténység első századaiban az Apologeticus-ában, Szent Ágoston pedig a maga idejében az Egyház összes ellenségeit joggal verhetette vissza, úgy mi is vele ismételhethetjük napjainkban: „Azok, akik azt mondják, hogy Krisztus tana ellensége az államnak, mutassanak nekünk egy olyan sereget, mint amilyennek Krisztus tanítása szerint kell a katonának lenni; mutassanak nekünk olyan alattvalókat, olyan férjeket, olyan házastársakat, olyan szülőket, olyan gyermekeket, olyan gazdákat, olyan szolgákat, olyan királyokat, olyan bírákat, végül olyan adófizetőket és végrehajtókat, amilyenekké a keresztény hit nevel és merészseljék még azután is az állam ellenségének nevezni. Sőt talán inkább nem fognak habozni megvallani, hogy – ha betartják szabályait – nagy üdvössége az államnak”³²

S a nevelésről tárgyalva éppen jókor jegyezhetjük meg, milyen helyesen fejezte ki ezt a katolikus igazságot, amelyet a tények a legújabb időben megerősítettek, a reneszánsz korában egy egyházi író, aki a keresztény nevelés terén nagy érdemeket szerzett, a jámbor és tudós Silvio Antoniano bíboros, a csodálatos nevelőnek, Néri Szent Fülöpnek a tanítványa, Borromei Szent Károlynak tanítója és latin leveleinek titkára, akinek kérésére és sugalmazására írta aranykönyvecskéjét „Az ifjak keresztény neveléséről”, ahol így érvel:

„Minél inkább megegyezik a világi hatalom a lelkekkel és azt segíti és előmozdítja, annál biztosabb az állam fennmaradása. Mert míg az egyházi kormányzó törekszik kialakítani a jó keresztényt tekintéllyel és lelki eszközökkel saját célja szerint, azalatt egyúttal szükségszerűen arról is gondoskodik, hogy jó polgárt neveljen, amilyenek a politikai

³² Ep. 138.

hatalom alatt kell lenni. Ami be is következik, mert a római katolikus anyaszentegyházban, az Isten államában teljesen egy a jó polgár és a derék ember. Ezért súlyosan tévednek azok, akik ennyire összetartozó dolgokat szétválasztanak és akik azt hiszik, hogy jó polgárokat más szabályokkal és más úton is nevelhetnek, mint ahogyan a jó keresztényt nevelik. Csak beszéljen és vitatkozzék az emberi bölcsesség, amennyit akar; nem lehet, hogy igaz békét és ideiglenes nyugodtságot hozzon létre az, ami ellenkezik és eltávolodik a békétől és az örök boldogságtól”.

Sem az állam, sem a tudomány, sem a tudományos módszer, sem a tudományos kutatás ne féljenek az Egyház nevelői hivatásától. A katolikus intézményeknek, a tanításnak és a tudománynak bármely fokozatához tartozzanak, nincs szükségük védelemre. Az a közkedveltség, amelynek örvendenek, azok a dicséretetek, amelyekkel elhalmozzák őket, a tudományos eredmények, amelyeket felmutatnak és még inkább azok a tökéletesen és finoman előkészített alanyok, akikkel a közhivatalokat, foglalkozási ágakat, a tanítást és az életet mindenféle vonatkozásában ellátják, elég élénk tanúbizonyságot tesznek mellette.

Ezek a tények különben fényes bizonyítékai annak a katolikus tannak, amelyet a vatikáni zsinat meghatározott: „A hit és az ész nemcsak hogy nem kerülhetnek egymással ellentétbe, hanem kölcsönösen segítik egymást, mivel a józan ész a hit alapjait bebizonyítja és fényével az isteni dolgok tudományát emeli, a hit pedig megszabadítja és megoltalmazza az értelmet a tévelyektől és azt különböző ismeretekkel gazdagítja. Ezért annyira távol áll az Egyháztól az, hogy a művészetek és a tudományok művelését gátolja, hogy maga is sokban segítségére van és előmozdítja azokat. Nem nézi le s nem veti meg azokat az előnyöket, amelyek abból az emberiség életére származnak, sőt hirdeti, hogy amint azok Istentől, a tudományok Urától származnak, úgy – ha helyesen kezelik – kegyelmével Istenhez vezetnek. S valóban nem tiltja, hogy a tudományok saját területükön megmaradva saját elveiket és tudományos módszereiket használják; hanem ezt a jogos szabadságot elismerve csak arra vigyáz, nehogy szembekerülve az isteni tannal, tévelyeket hirdessenek, avagy átlépve saját határaikat, nehogy betörjenek és feldőljenek a hit mezejét”.³³

A jogos tudományos szabadságnak ez a szabálya egyszersmind a jogos didaktikai szabadságnak vagy a helyesen értelmezett tanítási szabadságnak is sérthetetlen szabálya; ezt kell betartani bármilyen tanításban, legszigorúbban pedig az ifjúság tanításában, egyrészt mert sem hivatalos, sem magán tanítónak sincs abszolút nevelési joga, hanem csak részesedett joga; másrészt mert minden keresztény gyermeknek szigorú joga van az Egyház tanával azonos tanításra, amely az igazságnak oszlopa és alapja és súlyos jogtalanságot követne el az, aki az ifjúságnak a tanító iránt megnyilvánuló bizalmával, tapasztalatlanságával és a korlátlan, nem létező és hamis szabadságra való hajlamosságával visszaélve, hitüket megrendítené.

A nevelés alanya

Valóban nem szabad szem elől elveszteni, hogy a keresztény nevelésnek az alanya az egész ember, a természet egységében összeforrott lélek és test, összes természetes és természetfölötti tehetségeivel, amilyenek a helyes ész és a kinyilatkoztatás tanítja: tehát az eredeti állapotból kiesett, de Krisztustól megváltott és a természetfölötti helyzetébe visszahelyezett, Isten fogadott fiává fölemelt ember, bár nem a test halhatatlanságának és hajlamai épségének természetenkívüli kiváltságaiban. Vagyis természetében az eredeti bűn következményeivel, különösen az akarat gyöngeségével és a rendetlen kívánságokkal.

³³ Sess. 3, cap. 4.

„Balgaság van kötve a gyermek szívéhez, de a fegyelem vesszeje elúzi azt.”³⁴ Tehát le kell nyesegetni a rendetlen hajlamokat, a jókat segíteni és irányítani kell a leggyengédebb kortól kezdve és mindenekfelett meg kell világítani az értelmet és megerősíteni az akaratot a természetfölötti igazságokkal és a kegyelem eszközeivel, amelyek nélkül nem lehet sem a rendetlen hajlamokat megfékezni, sem pedig az Egyháznak nevelői tökéletességét elérni, amelyet Krisztus tökéletesen és teljesen az isteni tannak és a szentségeknek, mint a kegyelem hathatós eszközeinek megadott.

A pedagógiai naturalizmus

Ezért hamis minden pedagógiai naturalizmus, amely bármilyen módon kizárja, vagy kisebbiti az ifjúság nevelésében a keresztény természetfölötti alakítást és téves minden nevelési módszer, amely egészben vagy részben az eredeti bűnnek és a kegyelemnek tagadásán vagy mellőzésén alapszik és egyedül az emberi természet erőire támaszkodik. Ilyenek általában azok a különböző nevű mai rendszerek, amelyek a gyermek állítólagos autonómiájára és korlátlan szabadságára hivatkoznak és amelyek csökkentik, sőt mi több, elnyomják a nevelő tekintélyét és munkáját azáltal, hogy a nevelés művében a gyermeknek kizárólagos kezdeményezési elsőbbséget és minden magasabb természeti és isteni törvénytől független tevékenységet tulajdonítanak.

Ha ezek a kifejezések, bár burkoltan, a növendék tényleges és mindig öntudatosabbá váló együttműködésének szükségességét akarnák kifejezni a nevelésben; ha ezzel a zsarnokságot és az erőszakot (ami különben nem okos javítás) akarnák száműzni a nevelésből, akkor igazuk volna, de akkor ez nem újság, amit az Egyház nem tanított volna és a hagyományos keresztény nevelés gyakorlásában ne alkalmazott volna, ahogy az Isten is hasonlóképpen bánik teremtményeivel, akiket tényleges együttműködésre szólít fel, mindeniket saját természete szerint, mivel az ő bölcsessége „elér a végtől a végig erősen és mindent kellemesen elrendez”.³⁵

Azonban e kifejezések szokásos értelmével és magával a ténnyel a nevelést akarják kivonni az isteni törvény minden függésétől. Innen áll elő napjainkban az a valóban furcsa dolog, hogy nevelők és bölcselők törlik magukat a nevelés általános erkölcsi kódexének feltalálásán, mintha nem léteznék sem a tízparancsolat, sem az evangéliumi törvény, sem a természet törvénye, melyet Isten az ember szívébe írt, a helyes ész kinyilvánított és Isten pozitív kinyilatkoztatással a tízparancsolatban kodifikált. S ugyancsak ezek az újítók, mintegy megvetésből, a keresztény nevelést heteronomnak, passzívnak, túlhaladottnak szokták nevezni, mivel az Isten tekintélyén és szent törvényén alapszik.

De nyomorultul csalódnak, amikor azt hiszik, hogy felszabadítják a gyermeket, amint mondják, a valóságban pedig inkább vak gőgjük és rendetlen szenvedélyeik rabszolgájává teszik őket, mivel ez hamis rendszerek logikai következményeként mint az állítólagos autonóm természet törvényes követelményei lesznek törvényesítve e szenvedélyek.

De ebben a nemcsak üres, hanem hamis, tiszteletlen és veszélyes követelésben még rosszabb az, hogy a természetes és profán kutatás, kísérletezés és ítélkezés tárgyává akarja tenni a nevelésre vonatkozó természetfölötti tényeket, mint pl. a papi vagy a szerzetesi hivatást, vagy általában a kegyelem titokzatos működését, amely a természeti erőket felfokozva, azokat messze túlszárnyalja és semmiképpen sem lehet fizikai törvényeknek alárendelni, mivel „a szél ahol akar, ott fúj”.³⁶

³⁴ Péld. 12,15.

³⁵ Bölcs 8,1.

³⁶ Jn 3,8.

Szexuális nevelés

Igen veszélyes továbbá az a naturalizmus, amely napjainkban előnti a nevelés legkényesebb területét, mint amilyen az erkölcsök tisztessége. Nagyon is elterjedt az a tévely, mely végzetes balhiedelemmel és durva szóval az ún. szexuális nevelésen fáradozik, botorul azt gondolva, hogy megvédheti az ifjúságot az érzéki veszélyektől tisztán természetes eszközökkel, mint amilyen a vakmerő, pláne nyilvános és különbség nélkül mindenki számára rendezett megelőző felvilágosítás, és ami még rosszabb, hogy egyidőre még alkalmat is nyújtanak neki, hogy, mint mondják, hozzászakjanak és lelkük felvérteződjék a veszélyekkel szemben.

Ezek súlyosan tévednek, mert nem akarják elismerni az emberi természetnek vele született gyengeségét és azt a törvényt, amelyről az apostol beszél, hogy az ész törvényével ellenkezik³⁷ és nem ismerik a tapasztalatot sem, amely azt tanítja, hogy különösen az ifjakban a bűn a jó erkölcsök ellen nem annyira a tudatlanságnak, mint inkább a bűnalkalmaknak kiszolgáltatott és a kegyelem eszközeitől eléggé meg nem erősített gyöngye akaratnak a következménye.

Ebben a kényes kérdésben, ha a körülményekre való tekintettel valamely egyéni felvilágosítás szükségessé válik, alkalmas időben annak a részéről történjék, akinek Istentől nevelői hivatása és kegyelmi állapota van, és tartsa be mindazon óvintézkedéseket, amelyeket a hagyományos keresztény nevelés ismer és az idézett Antoniano eléggé leír, amikor azt mondja:

„Oly nagy a mi nyomorúságunk és hajlandóságunk a bűnre, hogy gyakran ugyanazok a dolgok, amelyeket a bűn ellenszerének mondanak, alkalom és ösztönzés lehet magára a bűnre. Ezért rendkívül fontos, hogy az atya, amikor fiával ily kényes dologról tárgyal, legyen óvatos és ne menjen bele azokba a részletekbe és különféle módozatokba, amelyekkel ez a pokoli hidra megmérgezi a világ nagy részét; meg ne történjék, hogy ahelyett, hogy kioltaná, fölkelti és oktanul lángra lobbantja e tüzet a gyermek egyszerű és gyengéd keblében. Általánosságban szólva, amíg a gyermekkor tart, elég azokat az eszközöket igénybe venni, amelyek eredménnyel vezetnek be a tisztaság erényét és elzárják az utat a bűn előtt”.³⁸

Koedukáció

Hasonlóképpen téves és kárhozatos a keresztény nevelésre az ún. koedukáció rendszere, amely szintén az eredeti bűnt tagadó naturalizmuson alapszik, azonkívül, hogy e rendszer összes követői az eszmék siralmas összezavarásában a törvényes emberi együttélést összetévesztik a különbségeket eltüntető egyenlőséggel. A Teremtő rendelte a két nem tökéletes együttélését, de csak a házasság egységében és fokként lefelé a családban és a társadalomban. Továbbá magában a természetben, amely szervezetben, hajlamokban és képességekben különbözőkké teszi őket, semmi bizonyíték sincs arra, hogy a két nem kölcsönös felcserélődése vagy pláne egyenlővé tétele lehetséges vagy szükséges volna. A Teremtő bölcs tervei szerint az a hivatásuk, hogy egymást kölcsönösen kiegészítsék a családban és a társadalomban éppen különbségük által, amelyet ezért fenn kell tartani és előmozdítani a nevelésben a szükséges megkülönböztetéssel és a megfelelő elválasztással az életkor és körülmények szerint. Ezeknek az elveknek kell érvényesülniük megfelelő időben és helyen a keresztény okosság szabályai szerint az összes iskolákban, különösen a zsendülő

³⁷ Róm 7,23.

³⁸ Silvio Antoniano idézett művéből.

növekedés legkényesebb és legdöntőbb korában, amilyen éppen az ifjú kor; úgyszintén a tornagyakorlatokban és játékokban, különös tekintettel a keresztény illetve a leányifjúságban, amelynek súlyosan visszatetsző minden kiállítás és nyilvánosság.

Megemlékezzék az isteni Mester félelmetes szavairól: „Jaj a világnak a botrányokért”³⁹, kérve kérünk titeket, Tisztelendő Testvérek, hogy éber figyelemmel kíséritek e veszélyes tévelyeket, amelyek széles körben terjednek a keresztény nép között az ifjúság végtelen kárára.

A környezet

A tökéletes nevelés elérésére nagyon fontos, hogy vigyázzunk, miszerint mindazok a föltételek, amelyek a növendéket körülveszik kialakításának időszakában, azaz a körülmények összessége, amelyet környezetnek szoktak nevezni, a szándékolt célnak jól megfeleljenek.

Család

A nevelés első természetes és szükséges környezete a család, amelyet éppen erre rendelt a Teremtő. Ezért rendszerint a leghathatósabb és legtartatósabb nevelés az, amelyet az ember a jól rendezett és fegyelmezett keresztény családban kap, és ami annál hathatósabb, minél fényesebben és állhatatosabban ragyog a szülők jó példája mindenekelőtt és a többi hozzátartozóké.

Nem szándékozunk itt a családi nevelést tárgyalni, még csak főbb pontjaiban sem, mert olyan bő anyag az, amelyről külön értekezések, régiek és újabbak jelentek meg sok kiváló katolikus szerzőtől, akik között különös említésre tarthat számot a kiváló Antonianónak már említett aranykönyvecskéje: „Della educazione cristiana dei figliuoli”⁴⁰, melyet Borromei Szent Károly nyilvánosan olvastatott a templomban összegyűlt szülőknek.

De mégis, Tisztelendő Testvérek s Kedvelt Fiaink, különös módon akarjuk felhívni figyelmeteket a családi nevelés mai siralmas lezűllésére. A világi és földi élet hivatalaihoz és életpályáihoz, amelyek bizonyára kisebb jelentőségűek, hosszú tanulmányokat és pontos készületet követelnek, de viszont a gyermeknevelés alapvető kötelessége és hivatása számára kevésbé vannak a nagyon anyagi gondokba merült szülők előkészítve. A családi környezet befolyásának gyöngüléséhez hozzájárul ma az a tény is, hogy majd mindenütt arra törekszenek, hogy a gyermeket már a leggyengébb évektől minél inkább eltávolítsák a családtól, különböző, akár gazdasági, ipari vagy kereskedelmi, akár politikai ürügyek alatt; és van egy ország, ahol a gyermekeket kiragadják a család öléből, hogy Isten nélküli egyesületekben és iskolákban vallástalanságra és gyűlöletre neveljék őket a legszélsőségesebb szocialista elméleteik szerint.

Ezért az Úr Jézus szívére kérve kérjük a lelkek pásztorait, hogy ragadjanak meg minden eszközt, tanításaikban és hitoktatásaikban, szavukkal és széles körben terjesztett írásaikkal, hogy emlékeztessék a keresztény szülőket súlyos kötelességeikre nemcsak elméletben vagy általánosan, mint inkább gyakorlatiasan és részletesen gyermekeik vallásos, erkölcsi és polgári nevelésére vonatkozólag és hívják fel figyelmüket a saját példaadásukon kívül a legalkalmasabb módszerekre, hogy azt eredményesen végrehajthassák. A nemzetek apostola sem átalotta leveleiben ilyfajta gyakorlati oktatást nyújtani, különösen az efezusiakhoz írt

³⁹ Mt 18,7.

⁴⁰ Az ifjak keresztény neveléséről.

levelében, ahol többek közt így figyelmeztet: „Ti atyák! ne ingereljétek haragra gyermekeiteket”⁴¹; ami nem annyira a túlhajtott szigorúságnak az eredménye, mint főleg a türelmetlenségnek, a feddés művészete nem ismerésének és a családi fegyelem ma nagyon is általános meglazulásának az eredménye, ami folytán felburjánoznak az ifjúságban a megfélemlen szenvedélyek. Ezért vigyázzanak a szülők és az összes nevelők, hogy helyesen használják az Istentől nyert tekintélyt, akinek ők igaz értelemben helyettesei, nem saját kényelmükre, hanem a gyermekek helyes nevelésére, a szent és gyermeki „istenfélelemben, amely a bölcsesség kezdete”, amelyen egyedül alapszik szilárdan a tekintélytisztelet, amely nélkül nincs rend, sem nyugalom, sem valamelyes jólét a családban és a társadalomban.

Egyház

A bukott emberi természet gyöngeségének megerősítéséről gondoskodott az isteni Jóság kegyelmének bőséges segítségével s azzal a számtalan eszközzel, amelyben oly gazdag az Egyház, Krisztusnak nagy családja, amely éppen ezért a legszorosabban és legharmonikusabban összekötött nevelői környezet a keresztény családdal.

Az Egyháznak ez a nevelői környezete magában foglalja nemcsak a szentségeket, a kegyelemnek istenileg hathatós eszközeit és a csodálatos módon nevelő hatású szertartásokat, nemcsak a keresztény templom fogalmát, amely a liturgia és a művészet nyelvén szintén csodálatosan nevelő, hanem az iskolák nagy tömegét és változatosságát, egyesületeit és mindennemű intézményeit, melyeknek az a céljuk, hogy az ifjúságot az irodalom és a tudományok tanulmányával, sőt magával az üdüléssel és a testneveléssel együtt vallásos jámborságra neveljék. És ebben a kimeríthetetlen termékenységgel nevelői munkában amily csodálatos s egyszersmind felülmúlhatatlan az Egyház anyai gondoskodása, éppoly csodálatos az a főntemlített összhang, amelyet fenn tud tartani a keresztény családdal, minélfogva valóban elmondhatjuk, hogy az Egyház és a család a keresztény nevelésnek egy templomát alkotják.

Iskola

Mivel szükséges, hogy az új nemzedék oktatást nyerjen a művészetekben és a tudományokban, aminek következtében halad és virágzik a polgári együttlét és mert erre a munkára a család önmagában elégtelen, így született meg az iskola szociális intézménye először, s ezt jól jegyezzük meg, a család és az Egyház kezdeményezésére sokkal előbb, mint az állam munkájára. Ezért az iskola, tekintve történeti eredetét, természeténél fogva a családnak és az Egyháznak segítő és hiányt pótló intézménye; és ezért erkölcslogikai szükségszerűséggel nemcsak, hogy nem szabad ellentétbe kerülnie, hanem pozitíve meg kell egyeznie a másik két tényezővel, a legtökéletesebb erkölcsi egységben, amely csak lehetséges, hogy így a családdal és az Egyházzal együtt a keresztény nevelésnek egy szentélyét alkothassák, mert ellenkező esetben céljától eltérne és a rombolás eszközévé válnék.

Ezt nyíltan elismerte egy világi író is, akit pedagógiai iratai miatt annyira ünnepeltek (bár nem mindenben dicséretreméltó, mert a liberalizmustól van megfertőzve), aki azt vélte: „Az iskola, ha nem templom, akkor barlang”; továbbá: „Amikor a tudományos, szociális, családi, vallásos nevelés nincsenek összhangban, az ember boldogtalan, tehetetlen”.⁴²

⁴¹ Ef 6,4.

⁴² N. Tommaseo: Pensieri sull'educazione. I. 3, 6.

Éppen ebből következik, hogy a nevelés alapelveivel ellenkezik az ún. semleges vagy laikus iskola, amelyből kizárják a vallást. Ily iskola gyakorlatilag különben sem lehetséges, mert a valóságban vallástalanná lesz. Főleg megismételjük azt, amit ebben a kérdésben elődeink, különösen IX. Pius és XIII. Leó kinyilvánítottak, akiknek idejében kezdett dühöngeni a laicizmus a nyilvános iskolákban. Mi felújítjuk és megerősítjük nyilatkozataikat és a szent kánonok előírásait, amelyek az akatolikus vagy semleges, vagy vegyes iskolák látogatását, azaz olyanokét, amelyek egyformán nyitva állnak katolikusoknak és akatolikusoknak különbség nélkül, eltiltja akatolikus gyermekeknek és csak az illetékes püspök ítélete alapján a hely, idő meghatározott körülményei között és különleges óvadék mellett tűri.⁴³ És katolikusok számára még az a vegyes iskola sem engedhető meg, amelyben, bár vallásos tanításukról gondoskodás történt, a többi tanítást nem katolikus tanítóktól kapják akatolikus növendékekkel együtt.

Pusztán az a tény, hogy valahol vallásoktatás van (gyakran igen szűkmarkúan), még nem tesz egy iskolát az Egyház és a keresztény család követelményeinek megfelelővé és méltóvá arra, hogy katolikus növendékek látogassák. Ehhez az szükséges, hogy az egész tanítást s az iskola egész berendezését: tanerőket, tanmenetet és könyveket, minden tárgyban keresztény szellem hasson át az Egyház irányítása és anyai felügyelete mellett oly módon, hogy a vallásban az egész tanításnak az alapja és koronája legyen az összes fokozatokon, nemcsak az elemiben, hanem a közép- és a felsőiskolákban is. „Szükséges – hogy XIII. Leó szavaival éljünk – hogy nemcsak meghatározott órákban tanítsák az ifjaknak a vallást, hanem hogy az egész nevelés keresztény jámborságot leheljen. Ha ez hiányzik, ha ez a szent lehelet nem járja át és nem melegíti a tanítók és növendékek lelkét, nagyon kevés hasznot merítenek bármely tanból és gyakran nem csekély károkat tapasztalnak.”⁴⁴

Ne mondja senki se, hogy az állam vallásilag megoszlott nemzeteknél képtelen másképp ellátni a nyilvános tanítást, mint csak semleges vagy vegyes iskolával; mivel az állam ésszerűbben és könnyebben is megoldhatja ezt a kérdést, ha szabaddá teszi és megfelelően támogatja az Egyház és a családok kezdeményezését és munkáját. És hogy ez kivihető, a családok megelégedésére, a tanítás, a béke és a köznyugalom előnyére, azt bizonyítja azoknak a vallásilag megoszlott nemzeteknek a példája, amelyeknél az iskolai rendelkezés megfelel a családok nevelői jogának s nemcsak ami az egész tanítást illeti – különösen a tiszta katolikus iskolákban a katolikusok számára – hanem ami az osztó igazságot is illeti, a pénzbeli támogatást az állam részéről a szülőktől akart egyes iskoláknak.

Vegyes vallású vidékeken az is megtörténik a katolikusoknak nem csekély megterhelésével, hogy a püspöki kar vezetésével és a világi és szerzetesapság fáradhatatlan munkásságával saját költségükön tartanak fenn katolikus iskolákat gyermekek számára, amint azt lelkiismeretük súlyos parancsa megköveteli és nagylelkűséggel és dicséretes állhatatossággal kitanak szándékukban, hogy tökéletesen biztosítsák azt, amit mintegy jelszavuk gyanánt hirdetnek: „Katolikus nevelést, az egész katolikus ifjúság számára, katolikus iskolákban”. S ha már hozzájárulását, amint pedig az osztó igazság megkívánja, az államkincstár nem adná meg, akkor legalább nem akadályozhatja meg az államhatalom, amely ismeri a családok jogait és a törvényes szabadság elengedhetetlen feltételeit.

Ahol pedig ezt az elemi szabadságot is akadályozzák és különböző módon hátráltatják, ott a katolikusok a legnagyobb áldozatok árán is fenn fogják tartani és meg fogják védeni iskoláikat és gondoskodni fognak arról, hogy igazságos iskolatörvények hozassanak.

Mindaz, amit a hívek megtesznek, hogy előmozdítsák és megvédjék a katolikus iskolát gyermekek számára, szintiszta vallásos munka és ezért a Katolikus Akció főfeladata. S

⁴³ C. I. C. c. 1374.

⁴⁴ Ep. enc. Militantis Ecclesiae. 1. Aug. 1897.

ezért különösen kedvesek a mi atyai szívünknek és a legnagyobb dicséretre méltók azok az egyesületek, amelyek az egyes nemzeteknél annyi buzgalommal dolgoznak ebben a nagyon fontos ügyben.

Amikor a katolikusok gyermekeik számára a katolikus iskoláért küzdenek, ünnepélyesen kijelentjük és jól értse meg és ismerje el mindenki, hogy ezzel még nem csinálnak pártpolitikát a bármely nemzetbeli katolikusok, hanem lelkiismeretük diktálta vallásos munkát teljesítenek; és nem akarják elválasztani gyermekeiket a nemzet testétől és szellemétől, sőt abban akarják nevelni a legtökéletesebb és legcélravezetőbb módon a nemzet üdvére, mivel a jó katolikus, éppen a katolikus tan erejénél fogva a legjobb polgár, hazaszerető és becsületes alattvalója a polgári hatóságnak bármely törvényes kormányforma alatt.

Az ilyen iskolában, az Egyházzal és a keresztény családdal összhangban nem fog megtörténni az, hogy a különféle tanításokban ellentmondjanak a nevelés világos kárára annak, amit a növendékek a vallásban hallanak; és ha szükségessé válik, hogy megismertessék velük a tanítók a legnagyobb óvatosság mellett a megcáfolandó tévedéseket, ez olyan előkészülettel és a helyes tan olyan ellenmérével fog történni, hogy nem ártalmára, hanem segítségére lesz az ifjúság keresztény nevelésének.

Hasonlóképpen az ilyen iskolában a honi nyelvnek és a klasszikus irodalomnak a tanulása sem mehet az erkölcsök szentségének rovására; mert a keresztény tanító a méhek példáját követi, amelyek a virág legtisztább részét szedik fel és otthagyják a többit, amint Szent Vazul tanítja az ifjakhoz szóló beszédében a klasszikus irodalomról.⁴⁵ Ez a szükséges elővigyázatosság – amit a pogány Quintilianus is sugall – egyáltalán nem akadályozza annak, hogy a keresztény tanító összegyűjtse és felhasználja, ami korunk kutatásaiban és módszereiben igazán jó, megemlékezve arról, amit az Apostol mond: „Mindent vizsgáljatok meg; ami jó, azt tartsátok meg”.⁴⁶ Ezért az újnak elfogadása mellett is őrizkedni fog attól, hogy a régit, amit több század tapasztalata jónak és hathatósan talált, könnyelműen feladja, különösen a latin tanulását, amelyet napjainkban mindjobban látunk hanyatlani éppen azon módszerek helytelen feladása következtében, amelyeket oly gyümölcsözően használt a józan humanizmus és amely különösen nagy virágzásra jutott az Egyház iskoláiban. Ezek a nemes tradíciók megkövetelik, hogy a katolikus iskolákra bízott ifjúság a mellett, hogy jól képzett legyen az irodalomban és a tudományokban, teljesen korunk kívánalmai szerint, de egyszersmind legyen mély és alapos képzettsége különösen a józan filozófiában, távol azok zűrzavaros felületességétől, akik „megtalálták volna talán a szükségest, ha nem keresték volna a fölöslegest”.⁴⁷ Ezért minden keresztény tanítónak meg kell fontolnia azt, amit XIII. Leó röviden így mondott: „... nagyobb gyorsasággal kell törekedni arra, hogy ne csak komoly és alkalmas módszert alkalmazzanak, hanem méginkább arra, hogy maga a tanítás mind az irodalomban, mind a tudományokban legyen mindenben megegyező a katolikus hittel, legfőképp pedig a filozófiában, amelytől nagyrészt függ a többi tudományok helyes irányításai).⁴⁸

A jó iskola nem annyira a jó módszerektől, mint inkább a jó tanítóktól függ, akik kiváló előképzettségük és tudásuk mellett, mindenik a maga tárgyában, amelyet tanítania kell és azok mellett az értelmi és erkölcsi tulajdonságok mellett, melyeket az ő fontos hivatásuk megkíván, égnék a tiszta és isteni szeretettől a gondjaikra bízott ifjak iránt; s éppen azért, mert szeretik Jézus Krisztust és az ő Egyházát, amelynek ők különösen kedves fiai, őszintén szívükön viselik a családoknak és hazájuknak igaz javát. S ezért nagy vigasz és a hála tölt el

⁴⁵ P. G. t. 31, 570.

⁴⁶ 1Tessz 5,21.

⁴⁷ Seneca ep. 45.

⁴⁸ Leo XIII., Ep. enc. Inscrutabili. 21. Apr. 1878.

Bennünket az isteni Jóság iránt, amikor látjuk, hogy a szerzetesekkel és szerzetesnőkkel együtt mennyi jó tanító és tanítónő – kongregációkba és egyesületekbe tömörülve, hogy jobban művelhessék szellemüket, amelyeket ezért dicsérni és előmozdítani kell, mint a „Katholikus Akció” nemes és hatalmas segítő társait – dolgozik érdek nélkül, buzgón és állhatatosan azon, amit Nazianzi Szent Gergely a „művészetek művészetének és a tudományok tudományának” nevez, ti. az ifjúság irányításán és alakításán. Mindazonáltal rájuk is áll az isteni Mester mondása: „Az aratás valóban nagy, de a munkás kevés”⁴⁹; kérjük azért az aratás urát, hogy még sok ilyen munkást küldjön a keresztény nevelésnek, mely a lelkipásztorok és a szerzetesrendek legfőbb előjáróinak szívügye kell, hogy legyen.

Hasonlóképpen kell irányítani és szemmel tartani az ifjú nevelését, mert „mint a lágy viasz, bűnbe hajló”⁵⁰, bármilyen más környezetbe kerül, eltávolítva a rossz alkalmakat és jó alkalmakról gondoskodva szórakozásaiban és társaságaiban, mivel „a rossz beszédek megrontják a jó erkölcsöket”.⁵¹

A világ veszélyei

Ha valaha, hát napjainkban annál inkább szükséges egy ilyen, mindenre kiterjedő és pontos felügyelet, minél jobban megszorodtak az ifjúság számára az erkölcsi és vallási hajótörés alkalmai, különösen az istentelen és szabados könyvek révén, amelyek közül sokat ördögi módon olcsó áron terjesztenek, továbbá a mozgóképszínházak látványosságai és újabban már a rádió közvetítései folytán is, amelyek úgyszólván megsokszorozzák és megkönnyítik az olvasást, akár csak a mozgóképszínház a látványt. Ezek a hatalmas terjesztési eszközök, amelyek ha egészséges elvektől vezetettek, nagy hasznára lehetnek a tanításnak és a nevelésnek, igen gyakran csak a gonosz szenvedélyek feltüzelésének és a nyereségvágynak a szolgálatában állanak. Szent Ágoston sóhajtozott a szenvedély miatt, amely korának keresztényeit a cirkusz látványosságaira ragadta, és drámai élenkséggel beszél el tanítványának és barátjának, Alippiusnak, szerencsére ideiglenes eltévelyedését.⁵² Mennyi ifjú eltévelyedést siratnak a szülők és a nevelők a mai látványosságok és a rossz olvasmányok miatt!

Ezért dicsérni és támogatni kell mindazt a nevelő munkát, amely őszinte keresztény szellemmel az ifjúság iránti buzgóságból arra törekszik, hogy megfelelő könyvekkel és folyóiratokkal megismertesse, különösen a szülőkkel és a nevelőkkel az erkölcsi és vallási veszélyeket, amelyek könyvekben és látványosságokban csalárdul megbújnak, és iparkodik jó könyveket terjeszteni és előmozdítani az igazán nevelő látványosságokat, nagy áldozatok árán színházakat és mozikat teremtve, amelyekben az erény nemcsak nem veszít el semmit, hanem sokat nyer.

Ebből a szükséges felügyeletről azonban nem következik, hogy az ifjúságot el kell választani a társadalomtól, amelyben neki élnie és lelkét üdvözítenie kell, hanem hogy ma inkább, mint valaha, meg kell erősíteni keresztényileg a világ csábításai és tévedései ellen, amely – mint az isteni szó figyelmeztet – mind „a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet büszkesége”⁵³; oly módon, hogy amint Tertullianus mondotta az első keresztényről,

---

⁴⁹ Mt 9,37.

⁵⁰ Horat. Art. poet.

⁵¹ 1Kor 15,33.

⁵² Conf. VI, 8.

⁵³ 1Jn 2,16.

legyenek, amint minden idők igazi keresztényeinek lenni kell, „a világ birtokosai, de nem a tévelyé”.⁵⁴

Tertulliánnak e véleményével már eljutottunk oda, amit utolsó helyen, de mint főfontosságú dolgot óhajtunk tárgyalni, tudniillik a keresztény nevelés igazi lényegéhez, amilyenek saját céljából kifolyólag kell lennie s miáltal még világosabb lesz az Egyház mindenekfölött álló nevelői hivatása.

A keresztény nevelés célja

A keresztény nevelésnek fő és közvetlen célja együttműködni az isteni kegyelemmel az igazi és tökéletes keresztény kialakításában: azaz magát Krisztust kialakítani a keresztségéből újjászülettekben, az Apostolnak szava szerint: „Fiacskáim, kiket fájdalommal szülök újra, míg Krisztus kialakul bennetek”.⁵⁵ Mert az igazi kereszténynek természetfölötti életet kell élnie Krisztusban: „Krisztus, aki a mi életünk”⁵⁶ és minden cselekedetében hirdetni: „hogyan Jézus élete is nyilvánvaló legyen a mi halandó testünkön”.⁵⁷

Éppen ezért a keresztény nevelés magában foglalja az emberi, érzéki és szellemi, értelmi és erkölcsi, egyéni, családi és társadalmi élet összességét, nemhogy azt valamiképpen is kisebbitse, hanem hogy felemelje, rendezze és tökéletesítse Krisztus példája és tanítása szerint.

Ezért az igazi keresztény a keresztény nevelés következtében természetfölötti ember, aki állandóan és következetesen a Krisztus példájának és tanításának természetfölötti fényétől megvilágított józan ész szerint gondolkodik, ítél és cselekszik: vagyis, hogy a most használatos nyelven mondjuk, igazán és tökéletesen jellemes ember. Mert nem valami egyéni elvekből fakadó, következetes és szívós viselkedés adja az igazi jellemet, hanem csak az igazság örök elveinek kitartó követése, amit a pogány költő is elismer, amikor dicséri elválaszthatatlanul „az igaz és szándékában erős embert”⁵⁸, de másrésztől nincs beféjezett igazságosság, ha csak meg nem adjuk Istennek azt, amivel Istennek tartozunk, mint az igaz keresztény cselekszik.

A keresztény nevelés így beállított célja a profán világ előtt elvont dolognak tűnik fel, vagy még inkább megvalósíthatatlannak látszik, ami a természetes tehetségek elnyomása vagy megrövidítése nélkül és a földi életre való lemondás nélkül végre nem hajtható; s így a társas együttlét és földi boldogságtól idegennek, a tudomány, művészet és műveltség minden haladása ellenségének tudják. A művelt pogányoknak tudatlanságból és előítéletből fakadó hasonló ellenvetésére – amelyet igen gyakran ismételnék az újabb időkben is – már Tertullianus megfelelt: „Nem vagyunk idegenek az élettel szemben, mi igenis tudjuk, hogy hálával tartozunk az Istennek, Teremtő Urunknak; műveinek semmiféle gyümölcsét vissza nem utasítjuk; csak mérsékeljük magunkat, hogy ne használjuk azokat mérték nélkül és rosszul. S így mi sem élünk ezen a világon fórum és mézárszék nélkül, sem fürdők, házak, üzletek, istállók nélkül, sem a ti vásáraitok vagy kereskedelmetek nélkül. Mi veletek együtt hajózunk és katonáskodunk, műveljük a földeket és kereskedünk és ezért kicseréljük portékáinkat és rendelkezésekre bocsátjuk munkáinkat. Hogyan tűnhetünk mi fel haszontalanoknak a ti ügyeitekre nézve, amelyekkel és amelyekből élünk, azt valóban nem látom”.⁵⁹ Ezért az igaz

⁵⁴ De idololatria, 14.

⁵⁵ Gal 4,19.

⁵⁶ Kol 3,4.

⁵⁷ 2Kor 4,11.

⁵⁸ Horat. Od. 1. III, od. 3. v. 1.

⁵⁹ Apol. 42.

keresztény nemcsak hogy nem mond le a földi élet dolgairól, sem nem veti meg természetes tehetségeit, hanem még kifejleszti és tökéletesíti azokat, beállítva a természetfölötti életbe, hogy így megnemesítse magát a természetes életet és magának hathatósabb támogatásról gondoskodjék nemcsak a lelki és az örök, hanem az anyagi és ideiglenes dolgokban is.

Ezt bizonyítja a kereszténységnek és intézményeinek egész története, amely azonos az igazi művelődésnek és a valódi haladásnak történetével egészen napjainkig. És ezt bizonyítják különösen a szentek, akikben oly termékeny az Egyház, és csakis ő; azok elérték a legtökéletesebb fokban e keresztény nevelés célját és előbbrevítették az emberi társadalmat minden vonatkozásban. Valóban a szentek mindig az emberi társadalom legnagyobb jótéevői voltak és lesznek, aminthogy a legtökéletesebb példaképek minden osztály és foglalkozás számára az élet minden állapotában és helyzetében, az egyszerű földművestől a tudósig, az alázatos kézművestől a hadvezérig, az egyszerű családapától a népek és nemzetek uralkodójáig, az egyszerű leányoktól és háziasszonyoktól a királynőig és császárnőig. És mit mondjunk azoknak az evangéliumi hithirdetőknek anyagilag is mérhetetlen munkájáról, akik a hit fényével együtt elvitték és elviszik a barbár népeknek a művelődés áldásait? Mit mondjunk a szeretet és a szociális munka sokoldalú munkásairól és a szent nevelők és nevelőnők végeláthatatlan csapatáról, akik megörökítették és megsokasították munkájukat a keresztény nevelés termékeny intézményeiben a családok érdekében és a nemzetek felbecsülhetetlen áldására?

Ezek a gyümölcssei a keresztény nevelésnek, melyek éppen Krisztus élete és természetfölötti ereje által fejlődnek és alakulnak az emberben; mert Krisztus Urunk, az isteni Mester forrása s adományozója az ilyen életnek és erénynek és példájával egyszersmind általános és hozzáférhető mintaképe az emberi nem minden rétegének, de különösen – az ő munkás, rejtett, engedelmes életének minden egyéni, családi és társadalmi erényekkel ékes szakában – az ifjúságnak.

Befejezés

S ezek a végtelen értékű nevelői kincsek, amelyeket csak éppen részben említettünk, annyira az Egyház sajátja, hogy annak lényegét alkotják, mert az Egyház Krisztusnak misztikus teste, Krisztusnak szeplőtelen jegyese és ezért a legtermékenyebb anya, fenséges és tökéletes nevelő. Ezért tört ki a nagy és zseniális Szent Ágoston – akinek most 1500 éves emlékét ünnepeljük – szent érzelemmel eltelve ez iránt az anya iránt ezekben a szavakban: „Ó katolikus Egyház, keresztények igazi anyja, te méltán hirdeted, hogy nemcsak legtisztábban kell tisztelni magát az Istent, akit követni a legnagyobb boldogság, hanem azonkívül a felebaráti szeretetet úgy gyakorlod, hogy arra a sok bajra, amelyekben a bűn következtében szenvednek a lelkek, nálad mindig ír található. Te gyermekileg irányzod és neveled a kisdedeket, erővel az ifjakat, finomsággal az öregeket a testnek és a léleknek szükségletei szerint. Te szinte szabad szolgátságba helyezed a gyermekeket szülőikkel szemben, a szülőket meg jámbor hatalommal a gyermekek fölé. Te egyesíted a testvért a testvérral a vallás bilincsel, amely erősebb és szorosabb a vérnek bilincsel... Te nemcsak a társadalom köteleivel fűzöd össze a polgárokat, a nemzeteket és minden embert, hanem a testvériség kötelékével, az első közös ősszülők emlékével. A királyokat megtanítod, hogy vigyázzanak népeikre; a népeket, hogy engedelmeskedjenek királyaiknak. Szorgosan megjelölöd, kinek jár tisztelet, kinek szeretet, kinek félelem, kinek vigasztalás, kinek figyelmeztetés, kinek buzdítás, kinek feddés, kinek szemrehányás, kinek büntetés;

megmutatod, hogy nem mindenkinek jár minden, de mindenkinek kijár a szeretet és senkinek sem a sértés”.⁶⁰

Emeljük fel, ó Tisztelendő Testvérek, szívünket és kezeinket könyörgőleg az ég felé „lelkünk Pásztorához és Püspökéhez”⁶¹, az isteni Királyhoz, aki „törvényt ad a kormányzóknak”, hogy mindenható erejével adja meg, hogy a keresztény nevelésnek ezen fényes eredményei megmaradjanak és megsokasodjanak „az egész világon” az egyének és a nemzetek minél nagyobb előnyére.

Ezen égi kegyelmek oltalmában atyai szeretettel adjuk Nektek, Tisztelendő Testvéreim, a Ti Papjaitoknak és népeteknek az Apostoli Áldást.

Kelt Rómában, Szent Péter sírjánál, 1929. dec. 31. Pápaságunk nyolcadik évében.

XI. Pius pápa.

---

⁶⁰ De moribus ecclesiae catholicae, lib. I. c. 30.

⁶¹ 1Pét 2,25.